

NVVB | Nederlandse Vereniging
voor Burgerzaken

Volkspartij voor Vrijheid en Democratie
T.a.v. De heer mr J. Taverne
Binnenhof 1A
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Inlichtingen bij
Datum 14 maart 2016
Ons kenmerk B2016-065
Uw kenmerk -

Onderwerp: Tijdelijke experimentenwet elektronische voorzieningen bij verkiezingen

Geachte heer Taverne,

Graag gaan wij, de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken (NVVB), in op uw verzoek te reageren op het initiatiefwetsvoorstel tijdelijke regels voor experimenten met het gebruik van elektronische voorzieningen bij de stemmen en de stemopneming. Ofwel: De tijdelijke experimentenwet elektronische voorzieningen bij verkiezingen.

Hieronder leest u onze ambitie in relatie tot uw voorstel en vervolgens enkele inhoudelijke opmerkingen over uw voorstel.

De NVVB heeft als ambitie om echte innovatie door te voeren in het verkiezingsproces. Dat betekent dat wij graag meedenken over hoe we internetstemmen (veilig) mogelijk maken. Wij realiseren ons dat dit op dit moment in Nederland nog niet mogelijk is. En dat hierover nog de nodige discussie, dan wel onderzoek moet plaatsvinden. Invoering op korte termijn is dus niet waarschijnlijk.

Dit betekent dat u nu vooral kijkt naar optimalisatie van het verkiezingsproces. Optimalisatie betekent voor ons onder meer een efficiënter proces, verbeterde toegankelijkheid en een betrouwbare uitkomst.

De NVVB heeft eerder al aan het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties laten weten (dd. 1 mei 2015, kenmerk 2015-129957) dat het voorstander is van experimenteren in pilots van het gebruik van elektronisch stemmen en/of tellen en verzocht dit op te nemen in de tijdelijke experimentenwet centrale stemopneming en nieuwe stembiljet in het stemlokaal.

Dit wetsvoorstel is ook te zien als een optimalisatiestap van het proces. Wij hebben echter aangegeven dat het niet meenemen van de mogelijkheid tot gebruik van elektronisch stemmen en/of tellen een gemiste kans is.

Wij zijn daarom ook blij met uw initiatiefwetsvoorstel, dat weer een stap in de goede richting is om te komen tot een kwalitatief beter, betrouwbaarder en efficiënter verkiezingsproces.

Na het lezen van het concept-initiatiefwetsvoorstel, hebben wij over een aantal punten nog wat opmerkingen:

- Artikel 7: Dit is een cruciale stap in het hele verkiezingsproces, omdat dit de waarborgen *integriteit* en *stemgeheim* raakt. Wij zouden graag toevoegen:
- "...*vervoer en de opslag van de elektronische voorzieningen, voor zowel voorafgaand, tijdens als direct na de verkiezingsdag (tot en met ophalen van de apparatuur), als ook de opslag van de apparatuur tussen twee verkiezingen in.*"
- Artikel 8: 'Niet of onvoldoende functioneren' vraagt om nadere uitleg: wie bepaalt dat een voorziening niet of onvoldoende functioneert en hoe wordt er verder gehandeld? Als er overgegaan moet worden op handmatig tellen, dan zou elk stembureau volledig uitgerust moeten zijn met alle middelen die nodig zijn voor het uitvoeren van een volledig papieren proces. Dit lijkt onwenselijk. Daar zou een overgangperiode voor moeten komen, waarin het stembureau gefaciliteerd wordt na de constatering.
- Artikel 8: Indien op de verkiezingsdag zelf blijkt dat de stemopneming niet of voldoende functioneert, dan moet duidelijk zijn wat te doen met de stemmen die al reeds zijn opgenomen. Dit wordt dan een gecombineerde telling van prints uit de stemmenprinter en de op papier ingevulde stembiljetten.

Verder lezen we in de Memorie van Toelichting vooral een combinatie van een stemmenprinter en een stemmenteller. Voor de NVVB is het zeer wenselijk, maar niet noodzakelijk dat deze twee tegelijk worden ingezet, als blijkt dat bijvoorbeeld de stemmenteller nog niet geschikt is, maar de stemmenprinter wel.

Wij steunen uw voorstel en zijn blij als de mogelijkheid wordt gecreëerd om deze optimalisatieslag in gang te zetten. Uiteraard zijn wij graag bereid om te adviseren over de verdere invulling van de regels en de toets op praktische uitvoering die nog nader gesteld moeten worden.

Tot slot gaan wij graag in gesprek over hoe een verdere ontwikkeling richting internetstemmen mogelijk kan worden.

Hoogachtend,
Het bestuur van de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken

S.A.J. Rijdsijk
Voorzitter

Afschrift VNG